DTU Bibliotek

Denne fil er downloadet fra

Danmarks Tekniske Kulturarv

www.tekniskkulturarv.dk

Danmarks Tekniske Kulturarv drives af DTU Bibliotek og indeholder scannede bøger og fotografier fra bibliotekets historiske samling.

Rettigheder

Du kan læse mere om, hvordan du må bruge filen, på *www.tekniskkulturarv.dk/about*

Er du i tvivl om brug af værker, bøger, fotografier og tekster fra siden, er du velkommen til at sende en mail til *tekniskkulturarv@dtu.dk*

DTU Bibliotek Danmarks Tekniske Universitet | Anker Engelunds Vej 1 2800 Kgs. Lyngby | Tlf. 45 25 72 50 | bibliotek@dtu.dk www.bibliotek.dtu.dk

R. Schmidt.

Kulæg af Frihavn
og Handelsplads
ved Kjøbenhavn
1885

INDUSTRI-
FORENINGEN.

#3823.

2830.

~~105~~

3823

3823

Anlæg af Frihavn

og

Frihandelsplads

ved Kjøbenhavn.

INDUSTRI-
FORENINGEN.

Af
Rud. Schmith.

Kjøbenhavn.
Hos Andr. Fred. Høst & Søn.
1885

Kjøbenhavn. I. Cohens Bogtrykkeri.

Ved Iagttagelse af de nye Havneanlæg ved Kalkbrænderiet og hvad dermed staar i Forbindelse paatrænges der mig Tanker — som ganske vist ikke ere nye — men som jeg formener Tiden er kommen til at bringe frem i offentlig Diskussion.

Som almindelig Havn betragtet, vil denne neppe faa stor Betydning i en lang Aarrække, idet den er saa langt fjernet fra Byens indre Havn, hvor Trafiken vel consentrerer sig, saalænge der findes tilgjængelige Bolværker og erholdelige Pakhusrum. — Under sædvanlige Omstændigheder med Fremtidens sandsynligvis trykkede Forhold for Øie, vil det destoværre vare længe før Handelen og Industrien tager et saadant Opsving, at der vil føles Trang til større Kaier og Lossepladser end der nu frembyder sig i den indre Havn, for saavel den mindre, som den større Handel. — Selvfølgelig vil der altid blive nogen Anvendelse for den nye Havn i de lokale Fabriker som allerede findes eller senere fremkomme paa den Del af Østerbro, der ligger denne nærmest, — men set hen til de

store Pladser, og den Udstrækning et Havneanlæg efterhaanden vil kunne faa dér, vil Efterspørgslen om Bolværk ikke i en overskuelig Fremtid svare til disses Størrelse. —

Det er altsaa ikke derigjennem, at disse fortrinlig beliggende Havnebasiner og Pladser foreløbig ville kunne vente at finde Anvendelse paa almindelig Maade for Handelen og Industrien i udvidet Maalestok, hvorimod de, sete fra en anden Side forekommer mig at kunne faa en overordentlig stor Betydning, og at kunne blive Midlet til at Kjøbenhavn vil blive istand til at udvikle sig med Hensyn til Handel og Industri i et passende Forhold til Byens Tilvæxt i Befolkning, hvilket neppe kan siges at være Tilfældet nu. —

Omendskjøndt dette sidste Thema i og for sig har den største Interesse af at stille sig klart i Sammenhæng med nærværende Sag, skal jeg dog her forbigaa samme og gaa lige til Resultatet af mine Betragtninger. —

Gjennemtrængt af Overbevisningen om, at skal vor Handel, den store oversøiske Transit, og derigjennem vor Søfart kunde udvikle sig i nogen væsentlig Grad, da maa det blandt meget andet, ske, som det saa ofte er sagt og som det i sin Tid er bleven fremhævet andet Steds — ved Oprettelse af en Frihavn og Frihandelsplads ved Kjøbenhavn, hvor Transitgods kunde oplægges og udskibes og

hvor en Del industrielle Anlæg for Exportindustri kunde arbeide uafhængig af Toldvæsenet. --

Ved Iagttagelse af den under Anlæg værende Havns Beliggenhed, i Forbindelse med de betydelige omliggende Arealer, som indvindes ved Opfyldning fra Opmudringsarbeiderne, samt de store tilgrændsende, tildels ubebyggede Pladser, som eies af Private og som maa kunde erhverves af Staten enten ved direkte Underhandling med vedkommende Eiere, eller ved Expropriering paa nogenlunde rimelige Betingelser, forinden de ere tagne i Brug til Opførelse af store Bygningskomplexer indrettede til Beboelse, saaledes som det i sin Tid er sket paa Gammelholm, til liden Ære for de Mænd der bærer Ansvaret for at dette nogensinde har kunnet ske. paatrænges der mig det brændende Ønske, „maatte dog denne Havn og disse Terrainer indenfor en forsvarlig Ringmur komme til at rumme en Frihandelsplads af stor Udstrækning hvor alt Transitgods kunde oplægges og atter afskibes uden Toldbehandling, og hvor Fabriker der forarbeide toldpligtige Råastoffer til et Fabrikat, der kan være Gjenstand for Export, kunne udvikle sig og blive istand til med Udsigt til Held at optage Konkurrencen paa udenlandske Markeder.“

I Tankerne ser jeg, „spredt over hele Terrainet mægtige Pakhuse og Fabriker i travl Virksomhed, et Net af Jernbanespor i Forbindelse med Stats- og Havnebaner. I Havnen losses efter stor Maale-

stok Varer til Transit, eller toldpligtige Varer som Kul, Metaller, Bomuld, fine Træsorter osv. osv. — til Fabriksbrug — medens færdige Varer afskibes ved andre Bolværker. Dampfærger afgaa og ankomme flere Gange daglig til og fra Sverig, førende med sig halve Godstrain som ere belæssede, dels med gjennemgaaende Transitgods under Toldsegl, — dels med Varer til og fra Fabrikerne paa Pladsen; af saadanne bemærker jeg, som værende af særlig Betydning „Spritrectificationsfabriker“ — disse tilføres der „dels søværts dels pr. Bane under Toldsegl fra indenlandske Brændevinsbrænderier rå Sprit“ — eller samme Vare fra Udlandet — navnlig Tyskland, Rusland eller Sverig. Efter endt Rectification afskibes Varen atter til Udlandet, for en Del til vindyrkende Lande som Frankrig og Spanien, med hvilke vi selvfølgelig da have Handelstraktater, der stille os lige med andre, mest begunstigede Nationer.

Foruden disse, vil upaatvivlelig en Mængde anden Fabriksdrift komme til Udvikling ved Frihavn paa Frihandelspladsen — og med disse Billeder for Øie, maa Hjertet banke stærkere ved Tanken om de mange Hænder der her vilde finde Beskjæftigelse og den forøgede Omsætning der vilde komme Handelen, Søfarten og Industrien tilgode. —

Staten kan ikke i Længden paa kunstig Maade ophjælpe disse Erhvervsgrene, men den kan skaffe

Betingelserne, for en Udvikling til Stede — og derefter maa det private Initiativ vide at udnytte dem. —

Lykkeligvis tør vi sige: „Her mangler hverken Foretagelsesaand eller Kapital naar blot Staten vil skaffe et Grundlag at bygge en Udvikling paa.“ —

En Forudsætning har mine Betragtninger, at det nemlig som jeg tidligere har bemærket, er meget store Pladser der ligge omkring Havnen paa Frihandelspladsen, og det gjælder fra Statens Side om at sikre sig, ikke alene hele Havneterrainet men alle de private Arealer som henligge ubebyggede paa begge Sider af Sibernsvei, nær op til Kalkbrænderiveien imod Vest, Svineslagteriet mod Nord og til Militæretatens Badeanstalt mod Syd; — eller mulig et Arrangement kunde opnaas med de private Grundeiere, at disse under et gik med deres Grunde inden for Ringmuren paa Frihandelspladsen — selvfølgelig med Forpligtelse til ikke at lade opføre Beboelsesleiligheder paa Terrainet. — Fra Spritfabrikernes eller de kemiske Fabrikers Side, som ligger paa den projekterede Plads, vil der vel ikke stille sig Vanskeligheder, tværtimod kan man rimeligvis paaregne en villig Tilslutning. — Bedst, og langt at foretrække var det naturligvis, om Staten erhvervede Havnen, og hele det omliggende Terrain, saaledes at denne selv var Herre over dettes Anvendelse. —

Tager jeg nu disse Billeder fangne og tænker Sagen længere ud, maa jeg foreløbig forlade det

direkte Sæde for mine Betragtninger og vende Blikket ind ad Landet til.

Agerbruget er endnu Hovederhvervskilden i vort Land, og af dettes økonomiske Tilstand afhænger mange andre Erhvervsgrenes Existens, ligesom Hartkornet bringer det største direkte Kontingent til Statskassen.

Jordbruget nyder kun ringe Beskyttelse i vor Toldlov, saaledes som Størstedelen af Industrien og Haandværket, de eneste Begunstigelser det har, er saavidt mig bekjendt, at der er Indførselstold paa Ost, og at Salt som bevislig anvendes i Agerbrugets Tjeneste, nyder en mindre Reduction i Indførselstolden, men disse ere dog temmelig betydningsløse Støttepunkter imod det, at saa at sige alt andet hvad Landmanden skal bruge i sin Bedrift, uden for hvad han selv producerer, lige fra Lædertøi til Tærskemaskiner, eller med andre Ord fra det Mindste til det Største er mere eller mindre fabrikeret under Beskyttelse for Fabrikanten eller Haandværkeren, gjennem vor Toldlov hvilket ikke kan undlade i en væsentlig Grad at fordyre ham enhver Anskaffelse af nævnte Art.

Min tidligere Livsstilling har givet mig Indblik i vore Landboforhold og betragter jeg disse nu, møder der mig kun mørke og truende Billeder — maaske ser jeg Forholdene for mørke. Gid det var saa vel.

De senere Aars stærkt udviklede Komumnikationsmidler i selve de store, Korn- og Fedevarer producerende Lande uden for Europa Anlæget af Suez-Kanalen der har bragt Indien Hundreder af Mile nærmere til Europa, i Forbindelse med den stærkt udviklede Dampskibstrafik mellem Amerika og Europa, har grebet mægtigt ind i Afsætningsforholdene af alle Landbrugsprodukter, paa de europæiske Markeder og Udbudet af disse staa i et absolut Misforhold til Forbruget, saameget mere, som der i alle europæiske Lande nu er indskrænket Kjøbeevne hvoraf igjen resulteres en betydelig Værdiforringelse.

Disse Kjendsgjerninger ere fremførte saa ofte at jeg næsten undsér mig ved at nævne dem.

I en uoverskuelig Fremtid vil der under normale Forhold ikke kunde tænkes en varig Stigning i Landbrugsprodukter og Skattebyrden saavel den komunale som Statsskatterne der paahviler Hartkornet ere desuden særdeles følelige og trykkende. — Uden Udsigt til en forholdsvis Formindskelse i Driftsudgifter ere Udsigterne for vor Landbostand meget mørke.

Det forekommer mig at Forholdene kunne blive af den Natur, at Staten kan finde sig foranlediget til at træde hjælpende til, paa en eller anden hensigtssvarende Maade, for at forhindre, at Overgangsperioden fra en velhavende Landbostand til en udpint og fortrykt Befolkning bliver alt for

smertelig, saameget mere som en saadan ulykkelig Tilstand hvad jeg tidligere har berørt gjennem en forarmet Landbostand, paa samme Maade vil ramme saa godt som hele Landets øvrige Befolkning. —

Midlerne som Staten har til at yde Støtte med, ere forskjellige, enten ved direkte Formindskelse af de kgl. Skatter, eller saavel disses som de Komunales Remplasering ved en Ligning paa Indkomst, eller ved at beskytte Sukkerkulturen gjennem større Indførselstold og en Udførselspræmie, saaledes at Sukkerroedyrkningen kunde udbrede sig over hele Landet og skaffe sig en fast Plads i enhver Driftsplan. —

Betydningen heraf i landøkonomisk Retning er saa almindelig anerkjendt at jeg ikke behøver at omtale den her.

Tænke vi os dette Alternativ, forekommer den mest praktiske Maade os at være at anlægge Raffinaderierne paa Frihandelspladsen. —

En fjerde og maaske mere nærliggende Beskyttelsesmaade er ved Indførselstold paa alle Landboprodukter, at fremtvinge en høiere Værdi paa den Del af Landets Produktion som forbruges i selve Landet. —

Vælges den sidstnævnte Maade for Beskyttelse af Agerbruget — hvilket vel ikke kan være saa aldeles usandsynligt, saa meget mere, som der i de øvrige skandinaviske Lande viser sig Tendens til

at følge Tydsklands Exempel i den Retning — saa kommer jeg atter tilbage til en Frihandelsplads ved Kjøbenhavn. —

Hvorledes vil det nemlig i saa Tilælde se ud med en større oversøisk Transithandel der tænkes at vilde udvikle sig i Almindelighed med Kjøbenhavn som Stabelplads for Østersøen? —

Betragte vi den bestaaende Dampskibsroute. New York — Kjøbenhavn, der ved en velordnet Linie har udviklet en vistnok fremadskridende Transithandel paa Østersøen og Sverig med amerikanske Produkter især Fedevarer og Mais, da vilde denne Trafik — dersom de nævnte Artikler skulde være Gjenstand for Fortoldning, selv om de som andre Varer kunde tages paa Kreditoplag, hvad der dog for disse grove Varers Vedkommende, og disses uhyre Volumen vilde frembyde de største Vanskeligheder, i Form af Mangel paa Plads og Kontrol til Sikring mod Misbrug osv. — sygne hen, hurtigere end den var begyndt, til ubodelig Skade for vor Handel og Søfart. —

Efter den af Indenrigsministeriet under 25de April 1884 approberede Plan for Havneanlæget bliver der en Dybde af 24 Fod i Løbet og i et Bassin med c. 3000 løbende Fod Bolværk, Bassinet er beskyttet af fremspringende Moler hvilket forhaabentlig vil bevirke at der i Havnebassinet vil være roligt Vand under alle Vindforholde, hvad der er af Vigtighed, naar Fartøierne skal ligge støt

under Losning ved mekaniske Apparater som Kraner, Ellevatorer etc.

Kaipladserne om Bassinet ere saa brede, at de vilde kunne afgive Plads for temmelig store Pakhuse, beliggende umiddelbart ud til Bassinet med den ene Side og med et Banespor paa den anden. Disse Pakhuse tænker jeg mig anvendte til at optage Varer bestemte for Transit; en centralt beliggende kulbesparende Dampmaskine kan afgive Drivkraft til alle Pakhusene for Losse-, Lade- og Rensemaskiner.

Betingelserne ere saaledes til Stede for en billig og hurtig Expedition af Fartøierne samt billig og hensigtssvarende Lagring for enhver Sort Vare; Betydningen heraf behøver ikke at nævnes, thi det maa erkjendes, at Billighed og Hurtighed ere nødvendige Factorer at calculere med, naar slige Forretninger skal kunne udvikle sig paa en holdbar Maade.

Ved nævnte Pakhuse kan Skibe oplosse alle Transitvarer, eller Råstoffer til Fabrikerne paa Frihandelspladsen, medens de med Varer, bestemte til Indlandet, forhaler til Bolværkerne i den indre Havn.

Alle Fabrikerne bør ligge tilbagetrængte paa Pladsen og spredte efter deres Art og Beskaffenhed — selvfølgelig med Banespor, i Forbindelse med de ydre Baneanlæg, og med Bassiner og Bolværker.

Tænker jeg mig de østlige Moler fortsatte i lige Linie Syd paa, til den sydlige Side af Militæretatens Badeanstalt, med et eller flere mellemliggende Havnebassiner samt en Dampfærgehavn, og Resten opfyldt, vil der, med de tidligere nævnte omliggende ubebyggede Arealer, kunne paaregnes fra 1½ til 2 Millioner □ Alen indbefattet i hele Frihandelspladsen.

Om selve Sagen skal jeg endnu kun anføre, at ved Siden af at en Frihandelsplads endogsaa kan blive et medvirkende Middel til at støtte Landets Hovederhvervskilde: Agerbruget, vil den alene derigjennem indirekte kunde give hele Landet, eller rettere hver af dettes forskjellige Erhvervsgrene et Opsving, der maaske snart vil blive paatrængende nødvendigt, for ikke at komme ind i abnorme Forhold med dertil hørende Kriser, hvis Følger kun forsaavidt kunne beregnes, som man med Sikkerhed kan sige, at de vilde koste Landet langt mere end Oprettelsen af en Frihandelsplads, thi Udgifterne til den vilde snart være dækkede, og den vil blive den indirekte Aarsag til en Forøgelse af Statens Indtægter.

Ihvorvel min Tanke i nærværende Sag, ikkun har formet sig i større overfladiske Træk, saa staar det mig ikke destomindre aldeles klart, at Tidspunktet til Handling her er kommen, fordi der ellers let bliver truffet saadanne Dispositioner fra Havnevæsenets eller de private Grundeieres

Side, med Hensyn til Pladsens Anvendelse og Bebyggelse, Gadeanlæg osv., at disse ikke senere vil kunne samles til Oprettelse af en Frihandelsplads af omfattende Udstrækning — en Sag, som jeg, og vist Mange med mig af ovennævnte Grunde anser for lige saa uopsættelig som betydningsfuld. —

Sluttelig tillader jeg mig at anbefale Sagen til mine Medborgeres Opmærksomhed, haabende paa, at en kraftig og energisk Aand og Haand vil optage den og føre den frem til Held for Fædrelandet.

Lad os ruste os til Tænderne for at kunne optage Kampen i økonomisk Henseende med vor store og stærke Nabo! —

Gjerne ønskede jeg at udsende disse Blade uden min Underskrift, og paa den mest beskedne Maade, men Nutiden er mere end tilbøielig til at se personlige Interesser i enhver Sag der føres frem for Offentligheden, og for at standse enhver Antydning i nævnte Retning undertegner jeg mig

Rud. Schmith,
adm. Direktør.